

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

АБДАЛЛАХ АЛІ АХМАД

УДК 658.589 (5–15+61)

**УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ
ПІДПРИЄМСТВА**

Спеціальність 08.06.01 — економіка, організація і управління
підприємствами

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Харків — 2004

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Харківському національному економічному університеті
Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник — кандидат економічних наук, доцент **Клименко Володимир Ілліч**, Харківський національний економічний університет, доцент кафедри інформаційних систем.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор **Ілляшенко Сергій Миколайович**, Сумський державний університет, завідувач кафедри маркетингу;

кандидат економічних наук, доцент **Гриньов Андрій Валентинович**, Харківський національний автомобільно-дорожній університет, доцент кафедри економіки підприємства.

Провідна установа — Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна, кафедра менеджменту та маркетингу зовнішньоекономічної діяльності, Міністерство освіти і науки України (м. Харків).

Захист відбудеться "16" грудня 2004 р. о 13-00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.055.01 у Харківському національному економічному університеті за адресою: 61001, м. Харків, пр. Леніна, 9-а.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Харківського національного економічного університету за адресою: 61001, м. Харків, пров. Інженерний, 1-а.

Автореферат розісланий "16" листопада 2004 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

М. С. Дороніна

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Сучасна наука розглядає інноваційну діяльність як важливий фактор прискорення темпів економічного розвитку та зміцнення конкурентоспроможності окремих підприємств і організацій.

У діяльності підприємств розвинутих країн інновації і технічний розвиток є важливим засобом вирішення соціально-економічних завдань. Високий рівень розвитку технології в постіндустріальній економіці дозволить перевести нересурси в інші види ресурсів і стимулювати процеси створення нового багатства.

Однак питанням управління інноваціями в діяльності підприємств країн третього світу уваги приділяється недостатньо. Насамперед відсутні стратегія і плани управління інноваційною ситуацією, недостатня роль держави в підтримці наукової та інноваційної діяльності підприємств.

Економічний і соціальний розрив між розвинутими країнами і країнами третього світу збільшується. Перші шість розвинутих країн охоплюють 50% світового експорту, середній сімейний дохід їх жителів становить 10 тис. дол. на місяць. За даними FAO (організація ООН з харчування і сільського господарства), понад 840 млн. населення отримують щомісячно менше ніж 30 дол.

Прагнення зменшити економічний розрив між розвинутими країнами і країнами третього світу зумовлює необхідність створити сприятливий інноваційний клімат у країнах третього світу для активізації інноваційного розвитку суб'єктів господарської діяльності.

Це потребує розробки і наукового обґрунтування системи управління інноваційною діяльністю підприємства, що відбиває особливості країн третього світу, і водночас дозволяє повною мірою використовувати позитивний досвід розвинутих країн.

Теоретичні основи управління інноваційною діяльністю розглядали українські і зарубіжні вчені: С. М. Ілляшенко, С. Д. Ільєнкова, В. Н. Гунін, І. Б. Гурков, А. В. Гриньов, Г. Я. Гольдштейн, І. Я. Гришин, П. Друкер, О. Б. Жихор, І. В. Журавкова, Н. Д. Кондратьєв, В. Г. Медінський, М. Портер, Б. Санто, Р. А. Фатхутдінов, І. А. Шумпетер, Ш. Танцуно, Ф. Янсен, D. Arthur, Andy Neel & Jasper Hii, Ahmad and Atif Kubursi, David North & Davis Smalbon, Ф. Котлер, М. Крозье, A. R. Montazami, North David, E. Penrose, P. Senge, Smallbone Davis, Piet T. & Kumpe, Phedy J. та ін.

Проте подальших досліджень потребують проблеми, що стосуються розробки концептуальної моделі розвитку країн третього світу. Зокрема, недостатньо вивчені питання державного регулювання інноваційної діяльності країн третього світу, формування інноваційних стратегій розвитку підприємств у руслі концепції маркетингу, а також питання аналізу й обліку ризиків, що виникають на різних етапах реалізації інноваційного проекту,

оцінки ефективності інноваційних проєктів на різних етапах його життєвого циклу.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана відповідно до плану науково-дослідної роботи кафедри інформаційних систем Харківського національного економічного університету за темою "Розробка методів побудови і моделювання інформаційних систем для управління організаціями в умовах ринку" (номер державної реєстрації 0102u005567), а також робіт, виконаних в ESCWA (Економічний і соціальний комітет ООН для країн Заходу Азії), "Можливості малого і середнього бізнесу — для інновацій у ESCWA" E/ECCWA/ID/2002/4, UN — New York 2002 і огляд Арабських індустріальних стратегій і політиків, що готують для XXI сторіччя, E/ECWA/ID/2002/4, UN — New York 2002.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є узагальнення теоретичних положень і розробка практичних рекомендацій щодо управління інноваційною діяльністю підприємств для забезпечення конкурентоспроможності й економічного зростання країн третього світу (наприклад, у ESCWA).

Для досягнення поставленої мети необхідно було вирішити такі **завдання**:

- розробити рекомендації щодо державної підтримки інноваційної діяльності підприємств у ESCWA і визначити роль інноваційного підприємництва в підвищенні конкурентоспроможності цих країн;
- удосконалити планування інноваційних стратегій підприємств на основі інноваційного маркетингу;
- розробити методичний підхід до елементного складу життєвого циклу інноваційного проєкту підприємства;
- класифікувати ризики за етапами інноваційного проєкту підприємства;
- розробити моделі оцінки ризику інноваційного проєкту підприємства поетапно його реалізації;
- удосконалити методiku оцінки стійкості й ефективності інноваційного проєкту підприємства;
- удосконалити методи прийняття управлінських рішень у галузі інноваційної діяльності підприємства.

Об'єкт дослідження — процес здійснення інноваційної діяльності на підприємстві.

Предмет дослідження — система економічних відносин, що виникають у процесі управління інноваційною діяльністю підприємства.

Методи дослідження. Методологічною основою дослідження є фундаментальні положення загальної економічної теорії, вітчизняні і зарубіжні розробки вчених-економістів.

У роботі було використано методи: логічного узагальнення - для обґрунтування теоретичних підходів до необхідності створення сприятливого іннова-

ційного клімату для розвитку підприємництва; ролі інноваційного підприємництва в підвищенні конкурентоспроможності країн третього світу (на прикладі ESCWA), аналізу і синтезу - для формування підходу до управління інноваційним проектуванням стратегії розробки нових товарів та їх модернізації; багатокритеріальний підхід до оцінки ризику інноваційних проектів; методи якісної і кількісної оцінки ефективності інноваційних проектів; контролю та аналізу ходу реалізації інноваційного проекту за етапами його життєвого циклу.

Інформаційну базу дослідження становлять законодавчі акти та нормативні документи Верховної Ради і Кабінету Міністрів України, публікації з питань інноваційної діяльності підприємств українських і зарубіжних авторів, офіційні статистичні матеріали.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що *вперше:*

розроблено концептуальну інноваційну модель розвитку країн третього світу (на прикладі ESCWA), що спирається на державну інноваційну програму (основним суб'єктом цієї моделі є інноваційне підприємство);

запропоновано багатокритеріальний підхід до інтегральної оцінки ризиків інноваційного проекту підприємства відповідно до виділеної класифікації ризиків інноваційного проекту за етапами його життєвого циклу;

удосконалено:

процес планування інноваційних стратегій підприємства в системі інноваційного менеджменту залежно від сегментації ринку інновацій з використанням інструментів інноваційного маркетингу;

методичний підхід до елементного складу життєвого циклу інноваційного проекту підприємства, що містить три фази і дванадцять етапів, для кожного з яких використовуються стратегічні підходи інноваційного маркетингу, НДДКР, фінансів, виробництва, модернізації, позиціонування, збуту й управління персоналом;

методику оцінки стійкості й ефективності інноваційного проекту, ураховуючи премії за ризик, етапи і дисконтні ставки за роками в трьох варіантах (оптимістичний, найбільш імовірний і песимістичний);

систему якісних критеріїв оцінки ефективності інноваційного проекту підприємства за фазами його життєвого циклу, що дозволить оцінити переваги й недоліки інноваційного проекту за фазами й уможливив коректування наступних фаз;

запропоновано алгоритм ухвалення управлінського інноваційного рішення й оцінки ефективності інноваційного проекту підприємства, за якими ухвалюються фінансові рішення з урахуванням оцінки ризиків, стійкості, ефективності;

дістав подальший розвиток методичний підхід до контролю за реалізацією інноваційного проекту підприємства поетапно його життєвого циклу в системі управління підприємством.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що їх використання підвищить результативність інноваційної діяльності підприємств. Рекомендації щодо державної підтримки інноваційної і наукової діяльності підприємства можуть бути використані країнами ESCWA; планування інноваційних стратегій, що базуються на інноваційному маркетингу і за допомогою яких формується інноваційна стратегія підприємства; використання методики оцінки ризику ефективності й контролю інноваційного проекту підприємства, що враховує життєвий цикл інноваційного проекту, дозволить обґрунтовано оцінювати проект, уникати інвестиційних затрат у процесі ухвалення управлінського рішення в галузі інновацій.

Розроблені рекомендації використані в практичній діяльності ВАТ "Турбоатом", на СП "Українська чайна фабрика "Ахмад Ті" (29 грудня 2003 р., № 3-178), в Інституті інноваційного менеджменту Харківського державного технічного університету сільського господарства (№10 ІМ, від 12.05.2004).

Особистий внесок здобувача. Усі результати здобувачем отримані особисто.

Апробація результатів дисертації. Основні висновки і положення доповідалися на II Міжнародній конференції студентів, аспірантів і молодих учених "Науково-технічний розвиток: економіка, технологія, управління" (Київ, 2003); Міжнародній науково-практичній конференції "Вплив ринку і державного регулювання на розвиток фінансово-кредитної системи України" (Харків, 2003); VIII Міжнародній науково-практичній конференції "Актуальні питання розвитку інноваційної діяльності" (Сімферополь – Алушта, 2003); на постійно діючому семінарі "Новаторська діяльність як фактор трансформації суспільства" (Харків, Інститут інноваційного менеджменту); IV Всеукраїнській науково-практичній конференції "Наука і освіта" (Дніпропетровськ, 2003); на семінарі в технологічному бізнес-інкубаторі "Харківські технології"; IV Міжнародній науково-практичній конференції "Оптимум" (Харків, НТУ "ХП", 2003); на Українсько-Російському інвестиційному форумі (Харків, ХДЕУ, 2003); на III Міжнародній конференції студентів, аспірантів і молодих учених "Науково-технічний розвиток: економіка, технологія, управління" (Київ, 2004); Міжнародній науково-практичній конференції студентів, аспірантів та молодих учених (Харків, ХДЕУ, 2004).

Публікації. Результати дисертації опубліковані в 10 наукових працях загальним обсягом 2,8 друк. арк., у тому числі в 9 збірниках наукових праць, рекомендованих ВАК України.

Структура й обсяг дисертації. Відповідно до мети, завдань і логіки дослідження визначена структура роботи, що складається зі вступу, трьох розділів, висновків, 29 таблиць, 20 рисунків, бібліографічного списку з 170 найменувань. Загальний обсяг дисертації становить 178 сторінок машинописного тексту, основний текст викладений на 155 сторінках.

ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертації, визначено мету, предмет й об'єкт дослідження, сформульовано завдання, відображено наукову новизну та практичне значення одержаних результатів.

У першому розділі "**Теоретичні основи інноваційної діяльності підприємства**" аналізуються основні причини (рис. 1), що стримують інноваційну діяльність підприємств на глобальному, макро- і мікрорівнях у країнах ESCWA.

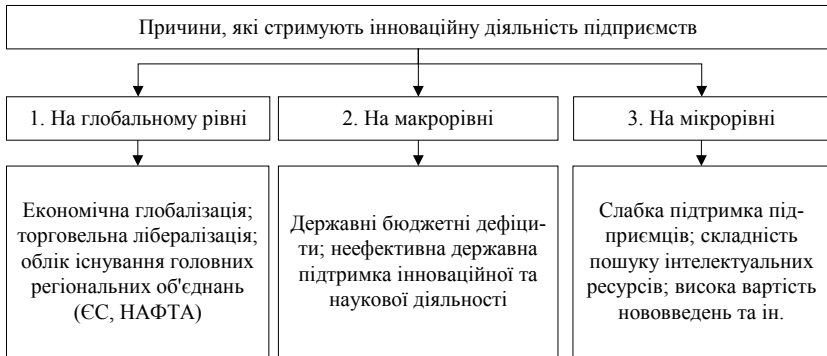

Рис. 1. Причини, які стримують інноваційну діяльність підприємств в арабських країнах (ESCWA)

Основними проблемами, що стримують інноваційну діяльність підприємств у ESCWA, зокрема й у країнах третього світу, є державний бюджетний дефіцит, що спричинює постійне зростання загального державного (національного) боргу. Тому фінансова підтримка підприємств (% від ВВП на НДДКР) цих країн є неефективною.

У роботі проаналізовано державну фінансову програму Лівана, яка розроблена з метою зменшити державний бюджетний дефіцит й досягнути економічного розвитку з 1997 до 2003 р. Однак програма виявилася неефективною: збільшився загальний державний борг за останні сім років (з 1997 р. до 2004 р.) на 14 млрд. дол., збанкрутували підприємства, що не впроваджували інновації.

Відсутні також стимули для сприятливого інноваційного клімату в підтримці підприємств, що є основним недоліком у ліванській державній фінансовій політиці, тому що інноваційне підприємництво — важливий фактор виходу країни з економічної кризи.

Таким чином, обґрунтовано необхідність створення сприятливого інноваційного клімату і ролі інноваційного підприємництва в підвищенні конкурентоспроможності країн третього світу, запропоновано інноваційну програму з посилення ролі держави в зниженні державного бюджетного дефіциту й підтримки інноваційної та наукової діяльності підприємства з метою досягнення економічного зростання (збільшення ВВП) у країнах ESCWA.

Проведено порівняльний економічний аналіз розвинутих країн і країн третього світу з метою виявити причини поділу світу на розвинуті країни і країни, що розвиваються. Конкурентоспроможність країн ESCWA можна навести у вигляді декількох узалежнених етапів (рис. 2).

**Рис. 2. Інноваційні етапи
досягнення економічного зростання КТС
(наприклад, ESCWA)**

Важливим фактором формування цивілізованого сучасного підприємства й досягнення економічного зростання є створення сприятливого інноваційного клімату в країнах третього світу. Це можливо за умов реалізації розробленої концептуальної інноваційної моделі розвитку країн третього світу, наприклад, ESCWA (рис. 3).

Рис. 3. Концептуальна інноваційна модель розвитку країн третього світу

У другому розділі "**Планування маркетингових інноваційних стратегій підприємства**" уточнено поняття "інноваційний маркетинг" як вид діяльності, спрямованої на постійні нововведення для безперервного задоволення потреб і запитів споживачів шляхом удосконалення, модернізації існуючих товарів або послуг чи розробки нових товарів (упровадження технологій) з метою активізувати діяльність підприємства на внутрішньому й зовнішньому ринках.

Запропоновано систему інноваційного менеджменту підприємства, яка покликана забезпечити конкурентоспроможність підприємства на ринку. "Вхід" системи становлять: нові ресурси, технології, структури, нове управління і НДДКР, "вихід" — нова або удосконалена продукція, нові технології, запровадження власних розробок і пошуки нових зарубіжних ринків.

Центральною проблемою управління інноваційною діяльністю є розробка й реалізація інноваційної стратегії підприємства. Тому обґрунтовано методичний підхід до планування інноваційних стратегій на основі інноваційного маркетингу, що передбачає розробку інноваційної мети підприємств залежно від місії підприємства до оцінки ефективності інноваційного проекту (рис. 4).

Рис. 4. Планування маркетингових інноваційних стратегій підприємства

Аналіз впливу економічних глобальних факторів на інноваційну діяльність підприємства підтвердив, що економічна глобалізація веде до збагачення розвинутих країн і збідніння країн третього світу.

Отже, підприємства сягають конкурентних переваг і є лідерами в міжнародних масштабах за допомогою інновацій і є головними торговельними одиницями на світовому ринку. Характер зміни діяльності підприємства при переході від класичної до нової економіки наведено в табл. 1.

Уточнено також, що інноваційний проект повинен охоплювати всі фази життєвого циклу товару з моменту генерації ідей до виходу товару з ринку, а саме: виявлення науково-технічних або технологічних ідей (розробка нововведень); перетворення цих ідей у новий або удосконалений товар чи технології (впровадження інновацій); комерціалізація цих інновацій на ринку з метою одержання економічного ефекту й ефективності інвестицій в інновації (життєвий цикл товару або технології). Упровадження й реалізація інноваційного проекту сприятиме суспільному розвитку.

**Порівняльна характеристика діяльності підприємства
в класичній і новій економіці**

Категорії	Класична економіка	Нова економіка
1. Підприємництво	Традиційне	Інноваційне
2. Визначення підприємства	Група людей, що виробляє високоякісну продукцію при можливих витратах, використовуючи найсучасніше устаткування	Група людей, що зорієнтована насамперед на виробництво нових знань, розробку нової продукції. Підприємство — це економіко-технологічна лабораторія
3. Запити ринку	Ціна, якість, вибір, час доставки	Ціна, якість, вибір, час доставки, унікальність
4. Функція виробництва	Виробництво = f (капітал + маркетинг + НДДКР + праця)	Виробництво = f (капітал + інноваційний маркетинг + навчання + НДДКР + праця)
5. Сфокусованість на:	Ефективність + якість + гнучкість	Ефективність + якість + гнучкість + інноваційність
6. Витрати на НДДКР від обсягу продажів	1 – 3%	2 – 7%
7. Життєвий цикл інноваційного проекту (ЖЦП)	3 – 6 років	До трьох років
8. Технологія виробництва	Масове виробництво автомобілів, літаків, комп'ютерів і програмних продуктів для них	Безперервні процеси на основі мікроелектроніки, біотехнології, генної інженерії, нових видів енергії
9. Система менеджменту	Становлення і розвиток	Автоматизація системи з метою підвищення якості управлінського рішення
10. Методи управління	На основі передбачення змін	На основі гнучких, негайних рішень
11. Рішення про спосіб виходу на зарубіжний ринок	Непрямий експорт, прямий експорт, ліцензування, спільні підприємства і прямі інвестиції	Непрямий експорт, прямий експорт, ліцензування, спільні підприємства і прямі інвестиції, "e-commerce" та "e-Business"
12. Перетворення міжнародних підприємств	Із мультилокальних	У глобальні
13. Підприємства конкурують між собою	На внутрішньому ринку	На внутрішньому і зовнішньому ринках
14. Успіх підприємництва	Великосерійне, масове автоматизоване виробництво	Прискорені темпи інновацій; здатність до навчання

Запропоновано методичний підхід до визначення елементного складу життєвого циклу інноваційного проекту (ЖЦП), який містить три фази і двадцять етапів (рис. 5).

Рис. 5. Характеристика життєвого циклу інноваційного проекту

У третьому розділі "**Методичні рекомендації щодо удосконалення прийняття управлінського рішення про реалізацію інноваційного проекту підприємства**", щоб визначити шляхи удосконалення управління інноваційним проектом й розробити заходи щодо зменшення інноваційного ризику, підвищення ефективності, запропоновано й обґрунтовано підхід до підвищення якості стратегічних рішень на ранніх етапах життєвого циклу інноваційного проекту, як того вимагає маркетинг. Новий виріб може бути технічно досконалий, але в споживача не матиме попиту, якщо ідея буде виражена неправильно.

Подано алгоритм прийняття управлінського інноваційно-фінансового рішення й оцінки ризиків, усталеності та ефективності інноваційного проекту, на підставі яких ухвалюються фінансові рішення про можливість його реалізації (рис. 6).

Рис. 6. Алгоритм прийняття управлінського рішення про реалізацію інноваційного проекту підприємства

Визначення поняття „ризик інноваційного проекту, або інноваційний ризик” є підтвердженням того, що підприємство зазнає різних збитків: у вигляді додаткових витрат, що не передбачені при реалізації всіх етапів інноваційного проекту; через перевищення планового часу реалізації перших восьми етапів інноваційного проекту; витрати часу за рахунок ризику, пов'язаного з комерціалізацією інновації на ринку; одержання доходу нижче від очікуваного (останні чотири етапи). Названі причини уможливають недоодержання прибутку при реалізації інноваційного проекту, порівняно з прогнозованим варіантом.

Для ухвалення раціонального управлінського рішення про реалізацію інноваційного проекту вирішено такі завдання:

1. Розроблено класифікацію ризиків інноваційного проекту поетапно його життєвого циклу. Класифікація ризиків за етапами являє собою їх перерозподіл з урахуванням можливості прояву подій, пов'язаних з ризиками на відповідному етапі інноваційного проекту, що має свої особливості. Такий підхід підвищує рівень поінформованості менеджерів проекту про фактори ризиків, з якими буде перетинатися цей проект при його реалізації на кожному етапі. У цьому випадку можна заздалегідь розробити запобіжні заходи відносно менш ризикованого проекту.

2. Запропоновано вирішення задачі з оцінки ризику інноваційного проекту, що базується на ЖЦП відповідно до їх класифікації за етапами. Будь-який етап

ЖЦП може бути реалізований з деякою ймовірністю p_i . Ризик i -го етапу інноваційного проекту оцінюється ймовірністю $q_i = 1 - p_i$. Експертним методом встановлюється ненульова нижня $\underline{q}_i$ і верхня $\overline{q}_i$ оцінки ризику невиконання i -го етапу.

Модель оцінки ризику інноваційного проекту подано в такому вигляді:

$$K_1 = \sum_{i=1}^{12} I_i x_{i1} \mapsto \min, \quad (1)$$

$$K_2 = \sum_{i=1}^8 T_i x_{i2} \mapsto \min, \quad (2)$$

$$K_3 = \sum_{i=9}^{12} T_i x_{i3} \mapsto \min, \quad (3)$$

$$K_4 = \sum_{i=9}^{12} R_i x_{i4} \mapsto \min, \quad (4)$$

$$\underline{q}_{ij} \leq x_{ij} \leq \overline{q}_{ij}, \quad i=1\dots 12, \quad j \in \{1,2,3,4\} \quad (5)$$

$$K = K_1 + K_2 + K_3 + K_4 \rightarrow \min, \quad (6)$$

де x_{ij} — ризикованість i -го етапу (ймовірність невиконання) ЖЦП для j -го виду ризику;

K — премія (плата) за ризик;

K_1 — критерій (1) характеризує сумарну величину перевитрат інвестицій при реалізації всіх етапів ЖЦ інноваційного проекту і прагнення до її мінімізації;

K_2 — критерій (2) відбиває вимогу мінімізації сумарної величини часу реалізації перших восьми етапів інноваційного проекту (фази розробки і впровадження нововведення);

K_3 — критерій (3) враховує життєвий цикл товару (останні 4 етапи ЖЦП) і відображає мінімізацію витрат часу за рахунок ризику, пов'язаного з комерціалізацією інновацій на ринку;

K_4 — критерій (4) описує сумарну величину недоодержання прогнозованого доходу, пов'язаного з ринковим ризиком, що (останні 4 етапи ЖЦП) повинен бути мінімальним;

система обмежень (5) є формалізацією обмежень, що накладаються на коливання ризиків на будь-якому етапі і за кожним показником.

3. Розроблено методику оцінки ефективності інноваційного проекту з урахуванням премії за ризик поетапно й відповідно до дисконтної ставки за роками, використання якої дозволить оцінити його стійкість при коливаннях факторів ризику. Усталеність інноваційного проекту пов'язана з ризиком його реалізації і може бути оцінена за формулою:

$$NPV_{New} = \sum_{t=0}^T \frac{R_t - E_t}{(1+U)^t} - (K_1 + K_2 + K_3 + K_4); \quad (7)$$

де $R(t)$ — приплив коштів у період t ;

E_t — відтік коштів у період t ($t = 1, \dots, T$ — період часу);

U — безризикова дисконтна ставка (річна відсоткова банківська ставка і рівень інфляції).

Однак для більш обґрунтованого ухвалення інноваційних рішень пропонується враховувати усталеність проекту при коливаннях інноваційного ризику за трьома варіантами: оптимістичним, найбільш імовірним і песимістичним.

4. Визначено систему якісних критеріїв оцінки ефективності інноваційного проекту підприємств за фазами, що доповнює раніше розглянуті підходи стосовно кількісної оцінки його ефективності. Це дає змогу підвищити надійність в отриманні вичерпної інформації, на підставі якої ухвалюється рішення про можливість реалізації інноваційного проекту.

Відповідно до запропонованого алгоритму (рис. 6) було виконано варіативний розрахунок щодо обґрунтування можливості реалізації інноваційного проекту. Розрахунки підтверджують його ефективність.

Запропоновано методичний підхід відносно контролю за реалізацією інноваційного проекту, який залежить від того, як реагують на сумарні значення індикаторів поетапно. Останні можуть набувати від'ємного, нульового й додатного значення, що дозволить контролювати ефективність фактичної реалізації кожного етапу інноваційного проекту, порівняно із запланованим варіантом, його адаптацію, регулювання і коректування.

ВИСНОВКИ

Отримані в дисертації наукові результати, висновки і рекомендації в сукупності вирішують важливе науково-прикладне завдання вдосконалити

систему управління інноваційною діяльністю господарюючих суб'єктів країн третього світу (на прикладі ESCWA).

Даються такі пропозиції й рекомендації:

1. Обґрунтовується необхідність створити сприятливий інноваційний клімат і визначити роль інноваційного підприємництва з метою перейти до інноваційного підприємництва; важливість розробки інноваційної програми посилення ролі держави в зниженні бюджетного дефіциту й підтримки інноваційної та наукової діяльності підприємства для досягнення економічного зростання (збільшення ВВП) країн ESCWA. Розроблена концептуальна інноваційна модель розвитку країн третього світу (на прикладі країн ESCWA), яка базується на інноваційному підприємстві, що дозволить збільшити кількість робочих місць, обсяг експорту високотехнологічних продуктів; дохід держави від стягування податків, зборів і мита з метою підвищити добробут народу.

2. Визначається методичний підхід до планування інноваційною стратегією на основі інноваційного маркетингу, який передбачає розробку інноваційної мети підприємства залежно від його місії та оцінки ефективності інноваційного проекту.

3. З метою ефективного впровадження і реалізації інноваційного проекту з моменту генерації ідей до відходу товару з ринку пропонується методичний підхід до елементного складу життєвого циклу інноваційного проекту підприємства, що містить три фази і дванадцять етапів, для кожного з яких використовується особливий підхід до стратегії в галузі інноваційного маркетингу, НДДКР, фінансів, виробництва, модернізації, позиціонування, збуту й управління персоналом. Це дозволить ефективно впроваджувати й реалізовувати проекти як на внутрішньому, так і зовнішньому ринках.

4. Залежно від уточненого визначення інноваційного ризику запропоновано класифікацію ризиків інноваційного проекту поетапно його життєвого циклу, який включає їх перерозподіл з урахуванням можливості виявити події, пов'язані з ризиками на відповідному етапі, що має свої особливості. Вказано також методи для розрахунку розміру ризику (ймовірність збитків) з обліком особливостей кожної фази й етапу реалізації інноваційного проекту, запропоновано багатокритеріальний підхід до кількісної оцінки ризиків інноваційного проекту підприємства, що базується на поданій класифікації ризиків поетапно його життєвого циклу. Це дозволить заздалегідь розробити страхові й попереджувальні заходи, знизити ризик проекту, прогнозувати ймовірність інноваційного ризику.

5. Удосконалено методику оцінки ефективності інноваційного проекту підприємства з урахуванням премії за ризик поетапно й відповідно до дисконтної ставки за роками, використання якої дозволить оцінити його

усталеність при коливаннях інноваційного ризику за трьома варіантами: оптимістичним, найбільш імовірним і песимістичним.

6. Система якісних критеріїв оцінки ефективності інноваційного проєкту за фазами його життєвого циклу дозволяє оцінити переваги та недоліки інноваційного проєкту підприємства й уможливує його коректування на наступних фазах. Розроблено алгоритм прийняття управлінського рішення про реалізацію інноваційного проєкту підприємства, на підставі якого здійснюється прийняття фінансових рішень з урахуванням оцінки ризиків, усталеності, ефективності.

7. Запропоновано методичний підхід до контролю за реалізацією інноваційного проєкту підприємства для підвищення ефективності фактичної реалізації кожного етапу інноваційного проєкту, порівняно із запланованим варіантом.

ПЕРЕЛІК ОПУБЛІКОВАНИХ РОБІТ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях

1. Абдаллах А. А. Управление развитием инновационной деятельности предприятия // Вісник економіки транспорту і промисловості. — 2003. — №3. — С. 37 – 46.
2. Абдаллах А. А. Инновационные аспекты развития информационных и коммутационных технологий в Арабском мире // Зб. наук. праць "Економіка: проблеми теорії та практики". — Дніпропетровськ: ДНУ. — 2003. — Вип. 175. — С. 117 – 126.
3. Абдаллах А. А. Концептуальные основы инновационной модели развития стран третьего мира // Зб. наук. праць "Економіка: проблеми теорії та практики". — Дніпропетровськ: ДНУ. — 2003. — Вип. 185. — С. 542 – 551.
4. Абдаллах А. А. Управление инновационным проектом предприятия // Зб. наук. праць "Вісник національного технічного університету "Харківський політехнічний інститут". Сер. "Технічний прогрес і ефективність виробництва". — Харків: НТУ "ХПИ", 2003. — №20. — С. 211 – 214.
5. Абдаллах А. А. Методический подход к оценке качества и степени риска инновационного проекта предприятия // Управління розвитком. — Харків: ХДСУ. — 2004. — №2. — С. 68 – 70.
6. Абдаллах А. А. Методический подход к оценке экономической эффективности инновационного проекта по фазам его жизненного цикла // Зб. наук. праць "Економіка: проблеми теорії та практики". — Дніпропетровськ: ДНУ. — 2004. — Вип. 197. — С. 777 – 784.

7. Абдаллах А. А. Глобалізація економіки і розробка маркетингових інноваційних стратегій // Матеріали II міжнародної конференції студентів, аспірантів і молодих учених "Науково-технічний розвиток: економіка, технологія, управління", 9 – 12 квітня 2003 р. — К.: Пошуково-видавниче агентство "Книга Пам'яті України", 2003. — С. 346 – 347.

8. Абдаллах А. А. Об одном методе анализа риска инновационного проекта // Матеріали Міжнародної наук.-практ. конф. "Вплив ринку і державного регулювання на розвиток фінансово-кредитної системи України", 16 травня 2003 р. — Харків: ХІБМ, 2003. — С. 230 – 232.

9. Абдаллах А. А. Управление инновационными проектом предприятия // Матеріали IV Всеукраїнської наук.-практ. конф. "Фінансово-економічні проблеми розвитку регіонів України". Т. 2. 4 листопада 2003 р. — Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2003. — С. 106 – 108.

10. Абдаллах А. А. Дифференцированная оценка риска инновационного проекта предприятия // Матеріали III Міжнародної конференції студентів, аспірантів та молодих учених "Науково-технічний розвиток", 24 – 27 березня 2004 р. — К.: Пошуково-видавниче агентство "Книга Пам'яті України", 2004. — С. 160 – 162.

АНОТАЦІЯ

Абдаллах Алі Ахмад. Управління інноваційною діяльністю підприємства. — Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.06.01 — економіка, організація й управління підприємствами. — Харківський національний економічний університет. - Харків, 2004.

Дисертація присвячена теоретичному обґрунтуванню й методичним питанням управління інноваційною діяльністю підприємства.

У роботі на основі аналізу основних причин, які стримують інноваційну діяльність в ESCWA, подано рекомендації щодо державної підтримки інноваційної діяльності підприємств, що сприятимуть переходу до інноваційного підприємництва та підвищать конкурентоспроможність цих країн.

У роботі на основі аналізу інноваційної діяльності країн третього світу і розвинутих країн обґрунтовано необхідність створити сприятливий інноваційний клімат у країнах третього світу з метою активізації інноваційної діяльності підприємств та досягнення економічного зростання.

Обґрунтовано методичний підхід до планування інноваційних стратегій на основі інноваційного маркетингу, який передбачає розробку інноваційної мети залежно від місії підприємства до оцінки ефективності інноваційного проекту. Розроблено методичний підхід до елементного складу життєвого циклу

інноваційного проекту, що містить три фази і дванадцять етапів, та методичні рекомендації щодо вдосконалення управління інноваційним проектом, шляхів захисту від ризику й ухвалення фінансово-інноваційного рішення про його реалізацію.

Ключові слова: підприємство, управління, сприятливий інноваційний клімат, планування маркетингової інноваційної діяльності, ухвалення управлінського рішення, ефективність інноваційного проекту.

АННОТАЦИЯ

Абдаллах Али Ахмад. Управление инновационной деятельностью предприятия. — Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.06.01 — экономика, организация и управление предприятиями. — Харьковский национальный экономический университет. -Харьков, 2004.

Диссертация посвящена теоретическому обоснованию и методическим вопросам управления инновационной деятельностью предприятия.

В работе на основе анализа основных причин, сдерживающих инновационную деятельность и экономический рост на макро- и микроуровнях в ESCWA, даются рекомендации по государственной поддержке инновационной деятельности предприятий, что позволит осуществить переход к инновационному предпринимательству и повышению конкурентоспособности в этих странах.

Обосновано необходимость создания благоприятного инновационного климата и роль инновационного предпринимательства в повышении конкурентоспособности стран третьего мира. Предложенная концептуальная инновационная модель развития стран третьего мира (на примере ESCWA) позволит предпринимателям искать пути к нововведениям и достижениям экономического роста.

В диссертации обоснован методический подход к планированию инновационных стратегий на основе инновационного маркетинга, который предусматривает разработку инновационной цели от миссии предприятия до оценки эффективности инновационного проекта.

Разработан методический подход к элементному составу жизненного цикла инновационного проекта, состоящий из трех фаз и двенадцати этапов.

Анализ влияния экономически глобальных факторов на инновационную деятельность предприятия позволил прийти к выводу, что экономическая глобализация ведет к обогащению предприятий развитых стран и обеднению стран третьего мира. Предложено сравнительную характеристику деятельности

предприятия в классической и новой экономике. Критерием успеха на рынке становятся темпы инноваций, а именно инновации являются результатом исследования и обучения.

С целью определения путей совершенствования управления инновационного проекта и разработки мероприятий, направленных на уменьшение инновационного риска, повышения его эффективности и обоснования принятия финансово-инновационного решения о целесообразности его реализации, предложено:

во-первых, пути повышения качества стратегических решений на ранних этапах жизненного цикла инновационного проекта;

во-вторых, алгоритм принятия управленческого инновационного решения и оценки эффективности инновационного проекта предприятия, на основании которой принимаются финансовые решения с учетом оценки рисков, устойчивости, эффективности.

Ключевые слова: предприятие, управление, благоприятный инновационный климат, планирование маркетинговой инновационной деятельности, принятие управленческого решения, эффективность инновационного проекта.

SUMMARY

Abdallah Ali Ahmad. Management of innovative activity of an enterprise. — Manuscript.

Dissertation to acquire the Candidate degree of Economic Sciences in Speciality 08.06.01 — Economics, Organization and Management of enterprises. — Kharkiv National University of Economics, Kharkiv, 2004.

The dissertation is devoted to the theoretical ground and methodical problems of managing of innovative activity at the enterprise.

Basing on the analysis of the main reasons that keep the innovative activity in ESCWA, recommendations were given for the governmental support of innovative activity of the enterprises.

Analysing the innovative activity in the Countries of the Third World and Developed Countries, the necessity of formation of a good innovative climate for Arab countries with aim of enterprise development was suggested.

A recommendation was made as to the process of planning market innovative strategies, based on market segmentation using the instruments of innovative marketing, with the aid of which innovative strategy of firm is formed. A methodical way towards content elements of the life cycle of innovative project consists of 3 phases and 12 stages, each of which uses special strategic way in the area of innovative marketing,

research and development work, finances, production, modernization, positioning, sales and personnel management with the aim of effective commercialization of the innovation in the market was worked out.

Methodical recommendations as for the improvement of managing of innovative process, ways of protection from risk and taking financial decision upon its realization are worked out.

Key words: enterprise, management, good innovative climate, market segmentation, planning of innovative activity, taking administrative decision, the efficacy of the innovative project.

АБДАЛЛАХ А.П АХМАД

**УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ
ПІДПРИЄМСТВА**

Спеціальність 08.06.01 — економіка, організація і управління
підприємствами

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук